

Обраћање високог представника и специјалног представника ЕУ Валентина Инцка

Нова регионална архитектура на западном Балкану

Босна и Херцеговина тренутно ужива предности најотворенијих, најпријатељскијих и најпозитивнијих односа са својим сусједима од потписивања Дејтонског мировног споразума прије готово петнаест година.

Захваљујући демократским промјенама и реформама у Хрватској и Србији, те опредјељењу нове генерације лидера у овим земљама за будућност њихових земаља у Европској унији, сусједи БиХ су, од главних иницијатора конфликта и нестабилности у Босни и Херцеговини почетком деведесетих година прошлог вијека, данас постали најбољи гаранти њене стабилности и напретка .

Међутим, у исто вријеме када се на западном Балкану појављује ова нова, позитивнија регионална архитектура, Босна и Херцеговина се суочава са све тежом унутрашњом политичком ситуацијом.

Кратко речено, док је у првих једанаест година након рата остварен значајан напредак – посљедње четири године су углавном протраћене. Проблеми који су постали све уочљивији током прошле године, у ствари су индикатори свеукупних

тенденција у протекле четири године.

Редовно се оспоравају суштински елементи земље и њених институција, укључујући и уставни оквир. Можда је помало и парадоксално да, док предсједници Хрватске и Србије потврђују своју определијељеност за суверенитет Босне и Херцеговине, властити премијер БиХ јавно изјављује да «сања» о будућем отцјепљењу Републике Српске, једног од два ентитета у БиХ.

У овој клими, институције на државном нивоу нису радиле пуним потенцијалом током протекле четири године, углавном због политичких опструкција и размирица. Број закона одбачених због ентитетског вета у државном парламенту БиХ у значајној се мјери повећао, укључујући и велики број закона који су од суштинског значаја за напредовање БиХ ка евро-атлантским интеграцијама. Подривен је и већи број других државних институција. Политика која стоји иза оваквих напада је да се покаже да су ове институције нелегалне или нефункционалне – и из тог разлога, непотребне на државном нивоу.

Укратко, данас, петнаест година након потписивања Дејтонског мировног споразума, још увијек се довољно не схвата потреба за ангажманом на дијалогу, за постизањем компромиса, те потреба да људи изађу једни другима у сусрет, како би земља могла напредовати. Националистички и етнички програми и даље превладавају над сарадњом и компромисима.

Извјештај Европске комисије о оствареном напретку, који је објављен раније ове седмице, потврдио је да Босна и Херцеговина не остварује свој потенцијал и да је земља у протеклој години остварила ограничен напредак у испуњавању потребних услова за европске интеграције и за окончање извршног међународног мандата високог представника.

Упркос овој негативној вијести, ја заиста вјерујем да се лидери у БиХ, уз помоћ међународне заједнице и њених сусједа, могу вратити на пут евро-атлантских интеграција и будућег просперитета.

Постизборна ситуација

Трећег октобра, грађани БиХ изашли су на бирачка мјеста да изаберу лидере на државном, ентитетском и кантоналном нивоу за следеће четири године. Највећа промјена примијећена је у побједи Социјалдемократске партије, која је нешто најближе одрживој мултиетничкој странци, на државном нивоу и нивоу Федерације БиХ, те поразу доминантно бошњачке Странке за БиХ. У сваком другом погледу, резултати су углавном потврдили подршку за исте странке и политичке фигуре које су владале током претходног мандата.

Иако изборни резултати нису донијели револуционарне промјене, сматрам да ће процес формирања нових коалиција и почетак нових мандата пружити прилику да се вођство фокусира на програм окренут ка будућности.

Поред позитивне регионалне атмосфере, реформски програм у Босни и Херцеговини може добити подстицај и од недавне одлуке Савјета Европске уније да укине визни режим за грађане БиХ који путују у ЕУ. Ова одлука, не само да политичарима у БиХ и грађанима који су их изабрали доказује да је ЕУ озбиљна у погледу свог ангажмана у земљи, она такође доказује да су лидери у БиХ способни да спроведу опсежне и комплексне реформе како би БиХ приближили Европској унији. Сада би требало додатно радеи наставеовај позитивни тренд.

Ангажман САД

Поред напретка везаног за питање виза, охрабрила ме је и чињеница да је америчка администрација препознала да безбједност ове регије зависи од безбједности и самоодрживости БиХ, што је резултирало поновним јачањем ангажмана САД.

Посјета потпредсједника Бајдена Босни и Херцеговини у лето

прошле године и посјета госпође Клинтон, државног секретара, непосредно након октобарских избора, послали су неопходну и важну поруку грађанима Босне и Херцеговине и њиховим лидерима – да ће САД проактивно помагати тој земљи да изађе из тренутних тешкоћа.

У току својих састанака са босанскохерцеговачким лидерима, госпођа Клинтон јасно је дала до знања да су САД одлучне да доведу до краја посао који је започет у Дејтону. То значи, неповратан пут Босне и Херцеговине ка пуној евро-атлантској интеграцији, као демократске, суверене и функционалне државе.

То је увијек био циљ, то и остаје циљ.

То је циљ који су лидери БиХ још једном потврдили када су подржали и потписали Споразум о стабилизацији и придруживању са Еуропском унијом, и када су се пријавили за учешће у Акционом плану за чланство у НАТО-у.

Евро-атлантска интеграција Босне и Херцеговине као циљ није нешто што је измислила међународна заједница. То је циљ о коме су расправљали и који су прихватили грађани ове земље, и који су више пута подржали њихови лидери.

Дакле, када кажем да смо у периоду када политички процес може бити активиран, постати ефикаснијим, говорим о процесу који има јасну и усаглашену путању – према Европи и НАТО-у. Ово значајно повећава изгледе за коначни успјех.

Процес је усредсређен на реформе које ће рехабилитовати правосудни, административни, економски и уставни систем у БиХ.

Ради се о процесу за који вјерујем да сада може кренути напријед, уз устрајну међународну подршку.

Програм реформи

Истина је да он не може напредовати довољно брзо.

Напросто је немогуће довољно нагласити материјалне потешкоће узроковане економском кризом у протекле двије године. Због тога је деблокирање дуго одгађаних економских реформи основни приоритет.

Реформе које за циљ имају консолидацију јединственог економског простора у Босни и Херцеговини ће стимулисати слободно кретање робе, рада и капитала на домаћем тржишту, те ће на тај начин помоћи да се привуку улагања и отворе нова радна мјеста.

Не постоји неслагање у погледу неопходности и ургентности реформи које морају бити усвојене и спроведене. До сада је проблем био у томе што су релевантни закони кориштени као преговарачки адути у натјецању између политичких странака.

Непосредни програм такође обухвата реформе којима ће Босна и Херцеговина испоштовати одлуку Европског суда за људска права из децембра 2009. године, којом је утврђено да постојећи прописи, према којима на јавне функције морају бити именовани представници три конститутивна народа, представљају флагрантно кршење темељних грађанских права босанскохерцеговачких грађана који не припадају ни једном од конститутивних народа.

Имплементација одлуке Европског суда за људска права захтијеваће уставне промјене, и треба да искористимо шансу и подстакнемо процес уставне реформе корак по корак, којим ће се повећати функционалност државе и њених механизма за доношење одлука.

Осим тога, програм укључује испуњење преосталих услова које је Савјет за имплементацију мира утврдио у фебруару 2008. године за затварање Канцеларије високог представника.

Желим да нагласим да Канцеларија високог представника наставља са радом зато што нису испуњени критеријуми за његово затварање – а све док наставља са радом, ОНР може да игра, и играће конструктивну улогу у новом политичком окружењу.

Морамо заузети снажнији и креативнији приступ у пружању помоћи локалним актерима да елиминишу препреке које већ низ година онемогућавају постизање напретка.

Легитимни циљ на који босанскохерцеговачка политика треба да се фокусира је рад у служби грађана Босне и Херцеговине, путем поништавања ефеката економског пада и осигуравања институционалних ресурса који су Босни и Херцеговини као држави потребни како би се процес њене интеграције усмјерио ка НАТО-у и Европској унији.

Све остало је скретање пажње.

Уколико такво скретање пажње озбиљније угрози опште напоре да се побољша перспектива грађана Босне и Херцеговине (као што је то недавно био случај у периоду који је иза нас), онда међународна заједница, као гарант мировног споразума, мора снажно дјеловати.

Дипломатска револуција

Нестрпљење грађана због пропале политике у Босни и Херцеговини великим дијелом произилази из све већег успјеха који биљежи нова политика сусједних земаља.

Грађани Босне и Херцеговине морали су фрустрирано стајати по страни и гледати како грађани у другим земљама бивше Југославије праве одлучне кораке и одмичу све даље од незадовољавајућег *statusa quo*.

Лидери сусједних земаља изашли су из националистичке сигурносне зоне и усвојили – понекад само формално, а понекад са значајним даром и храброшћу – политику која је директније усклађена с политичким изазовима 21. вијека.

Овдје се не ради само о прагматизму, иако прагматизам свакако има своје мјесто. Харизматични политичари не могу далеко догурати уколико не покажу способност да испуне свој задатак.

Врло често се ради и о постојању визије. Изненађујућа карактеристика пропале политике из прошлости, не само у Босни и Херцеговини него и у ширем региону, је њена немаштовитост.

Политички лидери очигледно нису били способни размишљати о било чему што би било изван вођења релативно мале и релативно корумпиране економије.

Нису могли сагледати ни артикулисати истински потенцијал западног Балкана – региона с огромним људским потенцијалима и природним ресурсима, идеално лоцираног да може бити дистрибутивни центар и производна база за европска тржишта.

Међутим, данашњи лидери у региону почињу да прихватају управо овакву једну смиону визију.

А резултат тога је мијењање дипломатске структуре западног Балкана и југоисточне Европе у цјелини.

Само током протекле године, били смо свједоци конструктивних иницијатива међу предсједницима Хрватске, Србије, Црне Горе и Македоније чији циљ је рјешавање проблема у билатералним односима који већ дуго постоје.

Много подстицаја оваквом приступу проистекло је из заједничке жеље да се осигурају евро-атлантске интеграције. Али, на дјелу је и императив домаће политике. У свакој од ових земаља схваћено је да идеја националног идентитета може осигурати постојање земље, али потребне су много сложеније и трајније идеје да би земља напредовала.

Овај ‘постнационалистички’ програм укључује рјешавање преосталих дипломатских разлика које постоје између Босне и Херцеговине и њених сусједа. Као резултат, лидери у региону су предузели кораке да поправе односе са кључним особама у БиХ. Примјетне су гестови као, на примјер, присуство србијанског предсједника Тадића на церемонији обиљежавања петнаесте годишњице масакра у Сребреници, те значајна резолуција

србијанског парламента у марту ове године којом се осуђује масакр у Сребреници. На исти начин је и нови бошњачки члан Предсједништва БиХ Бакир Изетбеговић понудио властито извињење Србији за злочине које је Армија БиХ починила над српским цивилима током рата.

То су позитивна дјела и гестовикоје имају примјетан утицај на побољшање сарадње међу земљама у региону, на примјер, у сфери сарадње правосуђа и тужилаштава.

Поред нове политике власти на западном Балкану, које би могле имати трансформишући утицај, желио бих да похвалим динамичан и успјешан дипломатски ангажман Турске у региону. У задње двије године, Анкара марљиво ради на томе да бивши непријатељи успоставе конструктиван дијалог, дајући тиме позитиван примјер.

Златна прилика

Тренутна клима у региону представља стога златну прилику.

Било би злочин дозволити да та прилика не буде искориштена.

Прије избора постојала је опасност да у Босни и Херцеговини та прилика не буде искориштена.

Али сада када су избори иза нас, налазимо се у новој ситуацији, која више обећава.

Босна и Херцеговина сада може да извуче корист од хармоничног окружења у регији.

Међународна заједница, укључујући и ОНР, може сада радити са кључним факторима у БиХ како би стигли да ураде оно што је пропуштено посљедњих година.

Можемо да урадимомного тога, можемо да постигнемо врломного, заједно са грађанима Босне и Херцеговине и њиховим лидерима.

Сада је вријеме да засучемо рукаве и фокусирамо се на то да Босна и Херцеговина са ставке „проблем“ пређе на ставку „ријешен проблем“.

То је могуће урадити.

И уз помоћ Европске уније, Сједињених Држава и других партнера у међународној заједници, то ће и бити урађено.

Хвала вам.